

ΟΗΕ: Αυτόδιαχείριση, έτος πρώτο

Ένα συλλογικό όργανο που συγκαλεί ο ίδιος ο ΟΗΕ, είναι ούτως ή άλλως ένα πολύ σοβαρό γεγονός. Όταν μάλιστα θέμα της συνάντησης όρίζεται η λαϊκή συμμετοχή, ή αυτόδιαχείριση και η αυτοδιοίκηση, και μάλιστα για πρώτη φορά στην ιστορία των Η.Ε., τότε το ζήτημα αποκτάει πραγματικά μεγάλο ενδιαφέρον. Το «διεθνές σεμινάριο για τη λαϊκή συμμετοχή», όπως ήταν ο επίσημος τίτλος του, έγινε στα μέσα Μαΐου, στη Λουμπλιάνα της Γιουγκοσλαβίας με οργανωτικό φορέα, κατ' ανάθεση του ΟΗΕ και στη συνέχεια της Γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης, το εξειδικευμένο ινστιτούτο «για τη θεωρία και πράξη της αυτόδιαχείρισης» που φέρνει το όνομα του γνωστού θεωρητικού Έντβαρντ Καρντέλι.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προϊστορία αυτής της συνάντησης, που είναι και ένδεικτική των δυσκολιών που συναντούν οι πιο προωθημένοι δημοκρατικοί θεσμοί, να «περάσουν» μέσα στα συλλογικά όργανα των κρατών.

Η πρώτη πρόταση, που υπέβαλλαν κράτη-μέλη του κινήματος των άδεσμευτων, Γιουγκοσλαβία, Άλγερία, Κούβα, έγινε δεκτή από την 34^η συνέλευση του ΟΗΕ, τον περασμένο Σεπτέμβρη. Υπέρ της πρότασης ψήφισαν, εκτός από τις άδεσμευτες, οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης, χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ.

Η πρόταση μιλούσε συγκεκριμένα για ένα συνέδριο, ειδικά για την αυτόδιαχείριση, που βέβαια είναι κάτι πολύ πιο προωθημένο από την «λαϊκή συμμετοχή». Στην πορεία μεσολάβησαν πολλές και ενδιαφέρουσες αλλαγές.

Το συνέδριο καταρχή, έγινε σεμινάριο, γεγονός που μας επιτρέπει ίσως να εικάσουμε ότι τονίστηκε περισσότερο το ενδιαφέρον για τη γνωριμία, θα λέγαμε, με την έννοια, παρά η αποδοχή και προώθησή της. Μετά ο δρος αυτόδιαχείριση, αντικαταστάθηκε από τον ευρύτερο, λαϊκή συμμετοχή.

Τρίτο μιά σειρά χώρες, ανάμεσά τους η ΕΣΣΔ και οι ΗΠΑ δεν πήραν μέρος τελικά στο σεμινάριο.

Ίσως υπάρχουν πολλοί που θ' αναρωτηθούν που βρίσκεται η τόσο μεγάλη σημασία αυτού του σεμιναρίου. Κάθε υποτίμηση του όμως θα είναι και ένα σοβαρό λά-

θος, όπως επίσης και κάθε άποψη που θεωρεί περίπου αυτόνομο το ενδιαφέρον του ΟΗΕ για τις έννοιες αυτές.

Θεσμοί όπως αυτόδιαχείριση, τοπική αυτοδιοίκηση, συμμετοχή, που αποτελούν και την πεμπτουσία της δημοκρατίας, έχουν μιά αυτόνομη δυναμική και συγκρούονται άμεσα με κάθε είδους αυταρχι-

σμό, αντιδημοκρατικότητα και κάθε είδους συγκεντρωτισμό. Και βέβαια όλα αυτά ούτε σπάνια, ούτε άγνωστα είναι, για τη διεθνή κοινότητα. Αυτά είναι και ο λόγος που η πρωτοβουλία του ΟΗΕ, αποκτάει μιά πολύ σημαντική πολιτική σημασία. Και βέβαια κανένας δεν θα ισχυριστεί ότι όλα τα κράτη που ψήφισαν για τη διορ-

γάνωση, είναι υπέρμαχοι της δημοκρατίας και της συμμετοχής. Κανένας επίσης δεν θα πρέπει να έχει την ψευδαίσθηση ότι όλοι έννοοῦσαν το ίδιο πράγμα. Το ζήτημα όμως, είναι άλλο. Είναι η ιστορική σημασία που έχει για το ίδιο το μέλλον της ανθρωπότητας, η έμμεση έστω υιοθέτηση από τόν ΟΗΕ αὐτῶν τῶν ἐννοιῶν, ἡ ἐπίσημη ἀναγνώρισή τους σάν βασικές ἀπαιτήσεις τῶν σύγχρονων κοινωνιῶν καὶ ὄχι σάν ἀπλά περιθωριακά φαινόμενα. Καὶ κατὰ τέτοιὸ ἐγινε γιὰ πρώτη φορά καὶ ἀποκτάει πιά, ἀπὸ 'δὼ καὶ πέρα μιὰ δική του δυναμική, ἀνεξάρτητα ἀκόμα καὶ ἀπὸ τίς προθέσεις ἢ τίς ἐπιφυλάξεις τῶν ἐπιμέρους κυβερνήσεων. Μετὰ τὸ συνέδριο αὐτὸ οἱ θεῶμοι ποὺ ἐπιτρέπουν στὸν πολίτη, ν' ἀποφασίζει ὁ ἴδιος γιὰ τίς ὑποθέσεις ποὺ τὸν ἀφοροῦν ἀποκοτῶν ἐπικαιρότητα, ἐπίσημη ἀναγνώριση, οἰκουμενικότητα καὶ θεωροῦνται προεκτάσεις καὶ φυσικὸ ἐπακόλουθο τῶν ἰδίων τῶν ἀρχῶν τοῦ καταστατικοῦ χάρτη τοῦ ΟΗΕ.

Θέματα καὶ συμμετοχές

Στὶς 7 μέρες ποὺ διήρκεσε τὸ σεμινάριο, συζητήθηκαν ἀρκετὰ θέματα ποὺ σχετίζονται μὲ τίς μορφές ποὺ παίρνει ἢ μπορεῖ νὰ πάρει ἡ λαϊκὴ συμμετοχή, στὴν κοινωνική καὶ πολιτικὴ ζωὴ. Ἀνάμεσα στὰ ἐπιμέρους θέματα, ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσίασαν: κοινωνικοπολιτικοὶ παράγοντες ποὺ ἐπηρεάζουν τὴ λαϊκὴ συμμετοχὴ (Λ.Σ.), θεσμοὶ καὶ μέθοδοι γιὰ τὴν προώθηση τῆς συμμετοχῆς στὴ διαμόρφωση τῶν ἀναπτυξιακῶν προγραμμάτων, θεσμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοίκησης καὶ συστήματα ἀποκέντρωσης, μέθοδοι καὶ ἀποτελέσματα τῆς Λ.Σ. στὴ δημόσια διοίκηση, ἡ Λ.Σ. στὴν αὐτοδιαχείριση, συμβολὴ τῆς Λ.Σ. στὴν περιφερειακὴ ἀνάπτυξη καὶ στὰ ἐργατικά συνδικατά, συμμετοχὴ στὴν ἀνάπτυξη καὶ αὐτοδιαχείριση τῶν γυναικῶν καὶ ἄλλων ἐιδικῶν κοινωνικῶν ομάδων κ.λπ.

Ἡ Ἑλλάδα ἀντιπροσωπεύτηκε στὸ σεμινάριο μὲ τὸν ἐιδικὸ σύμβουλο τοῦ ὑπουργοῦ Ἐργασίας γιὰ θέματα συμμετοχῆς καὶ αὐτοδιαχείρισης Ἀλέξη Μητρόπουλο. Πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα μποροῦν νὰ προκύψουν ἀπὸ μόνη τὴν εξέταση τῶν συμμετοχῶν. Καὶ ἂν βέβαια κατὰ τέτοιον δὲν μπορεῖ νὰ δώσει ἀuthentic ἐρμηνείες, μπορεῖ ὥστόσο νὰ προδιαγράψει ἐνδεικτικά, τίς διαθέσεις τῶν ἐπιμέρους κυβερνήσεων, ἀπέναντι στὰ αἰτήματα συμμετοχῆς.

Καταρχὴν πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε τὴν ἐπιβλητικὴ παρουσία τῶν χωρῶν τοῦ λεγόμενου Τρίτου Κόσμου. Κύρια τῶν ἀδελφειῶν, μιὰ καὶ οἱ τριτοκοσμικὲς χώρες ποὺ εἶναι προσδεμένες σὲ κάποιο συνασπισμό. Εἶχαν συμβολικὴ μόνον συμμετοχὴ. Ἀνάμεσα στὰ 37 κράτη ποὺ συμμετείχαν τελικά, τὰ 29 ἀνήκουν στὸ χωρὸ αὐτό. Δεύτερο ζήτημα εἶναι οἱ παρουσίες καὶ οἱ ἀπουσίες ἀπὸ τὸ χωρὸ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ καὶ ἐνδιαφέροντες παρεμβάσεις εἶχαν κύρια ἡ Γαλλία, ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Δυτ. Γερμανία, ἐνῶ ἡ συμμετοχὴ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αὐστρίας ἦταν μᾶλλον τυπικὲς. Ἀντίθετα ὁ Ἀγγλος ἐκπρόσωπος δὲν πῆρε κανὲν τὸ λόγο. Τὸ γεγονός τῆς ἀπουσίας χωρῶν μὲ ἀξιόλογη ἐμπειρία συμμετοχῆς, κύρια ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ὁπωσδήποτε στέρησε τὸ σεμινάριο ἀπὸ ἐνδιαφέροντες προβληματισμοὺς. Ἡ Ἰταλία λ.χ. ἀλλὰ καὶ οἱ Σκανδιναβικὲς χώρες ἀκόμα καὶ ἡ Ἀγγλία, πολλὰ θὰ εἶχαν νὰ ποῦν. Εἶναι πράγματι δύσκολο νὰ ἐρμηνευτοῦν τὰ αἰτία αὐτῶν τῶν ἀπουσιῶν.

Μετὰ, εἶχαμε τὴν ταυτόχρονη ἀπουσία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων. Τόσο ἡ ΕΣΣΔ, ὅσο καὶ ἡ ΗΠΑ, ἐνῶ δηλώσαν συμμετοχὴ, δὲν πῆραν μέρος τελικά. Ἄν σκεφτεῖ κανεὶς ὅτι, ἡ ἔλλειψη θεσμῶν συμμετοχῆς στὶς χώρες αὐτές δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ αἰτία, καὶ γιὰ τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι σὲ περιπτώσεις χωρῶν ποὺ ἴσχυε, σὲ μεγαλύτερη κλίμακα κατὰ τέτοιο, δὲν ἐμποδίστηκαν νὰ πάρουν μέρος, τότε κάπου ἄλλου θὰ πρέπει νὰ βρίσκεται ἡ αἰτία.

ἴσως καὶ οἱ δύο, θέλησαν, ὅσο κερνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι τους, νὰ ὑποβαθμίσουν τὴ συνάντηση, μιὰ καὶ δὲν ἦταν δυνατόν, γιὰ λόγους προπαγανδιστικοὺς νὰ τὴν καταψηφίσουν στὸν ΟΗΕ. Ἀκόμα μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἀπουσίες καὶ οἱ παρουσίες τῶν χωρῶν τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐδῶ σίγουρα τίποτα δὲν ἦταν τυχαῖο καὶ τὰ συμπεράσματα δὲν εἶναι δύσκολα. Ἀποδῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ χωρὶς κανὲν δηλώση συμμετοχῆς ἡ «ταρικότερη τοῦ Τσάρου» Βουλγαρία καὶ ἡ «ὑποταγμένη» Τσεχοσλοβακία. Ἡ φιλελεύθερη ἐσωτερικὰ Οὐγγαρία, καὶ ἡ ἀναζητούσα δική της ταυτότητα Ρουμανία, συμμετείχαν μὲ ἀντικρουόμενες ὑψηλὸς ἐπιπέδου καὶ ἐδειξαν ἐντονο ἐνδιαφέρον. Ἡ Γιουγκοσλαβία βέβαια δέσποζε τόσο μὲ τὴν πολυπρόσωπη καὶ καλὰ προετοιμασμένη ἀντιπροσωπεία της, ὅσο καὶ μὲ τὸν ἀέρα τοῦ «ἐκατοντοῦ». Ἐκπληξὴ ἀποτελέσει ἡ παρουσία τοῦ ἀπε-

σταλμένου τῆς πολωνικῆς στρατιωτικῆς κυβέρνησης. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ὅλοι ἐρμήνευσαν τὴν παρουσία του σάν προπαγανδιστικὸ χειρισμὸ καὶ ἡ τοποθέτησή του ἐπιβεβαίωσε τὴν ἐρμηνεία, μιὰ καὶ ἀπέφυγε νὰ κάνει καὶ τὴν παραμικρὴ ἀναφορά σὲ συγκεκριμένους θεσμοὺς συμμετοχῆς.

Ἀδυναμίες τοῦ Σεμινάριου Προοπτικὲς τῆς συμμετοχῆς

α: Ἡ τόσο μαζικὴ συμμετοχὴ τῶν χωρῶν τοῦ τρίτου κόσμου εἶχε σὰ συνέπεια τὴν ἰδιαίτερη ἐμφαση ποὺ δόθηκε σὲ προβλήματα καὶ ἐμπειρίες ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὸ κοινὸ, λίγο-πολύ, ἐπίπεδο ἀνάπτυξης καὶ κρατικῆς δομῆς τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἀξοναζοῦν τῶν συζητήσεων τὰ βασικὰ προβλήματα φτωχῶν χωρῶν, ποὺ βέβαια πάντα στρέφονται γύρω ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα πρόβλημα. Τὸν ἀγῶνα γιὰ ἐπιβίωση. Στὴ μονομερὴ αὐτὴ μετατόπιση τοῦ ἀξονα τῶν συζητήσεων, συνετέλεσε χωρὶς ἀμφιβολία καὶ ἡ ἀπουσία τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, κύρια τῆς Δ. Εὐρώπης. Καὶ πραγματικά ἦταν αἰσθητὴ ἡ ἀπουσία προβληματισμῶν γιὰ τοὺς θεσμοὺς συμμετοχῆς ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ χώρες σάν τὴν Ἑλλάδα. Ἐτσι μιὰ σειρά προβλήματα, ὅπως πολεοδομικά, περιβάλλοντος, ἐργοστασιακοῦ συνδικαλισμοῦ, μὴ κρατικοὶ θεσμοὶ συμμετοχῆς, αὐτόνομα κινήματα, προβλήματα ἐιδικῶν κοινωνικῶν ομάδων κ.λπ., ἐλείφταν ἐντελῶς σχεδόν, ἀπὸ τίς συζητήσεις.

Τὸ ἴδιο ἐλείφταν καὶ ἀναφορές σὲ προωθημένες μορφές συμμετοχῆς ποὺ ἔχουν ἐφαρμοστεί στὶς ἀνεπτυγμένες χώρες, ὅπως λ.χ. οἱ θεσμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοίκησης (Τ.Α.) τῆς ἰταλίας μιὰ καὶ οὔτε ἡ ἰταλικὴ κυβέρνηση συμμετείχε, οὔτε ὅμως καὶ τὸ ἰνστιτούτο Γκράμις, ποὺ ἐπίσης εἶχε προσκληθεῖ.

β: Τὸ δεύτερο σοβαρὸ ἐμπόδιο στὴν ὀλόπλευρη διερεύνηση τοῦ θέματος, ἦταν ἡ ἴδια ἡ σύνθεση τῶν ἀντιπροσωπειῶν.

Ἀποδέκτες βασικά τῶν προσκλήσεων τοῦ ΟΗΕ, ἦταν κυβερνήσεις. Κατὰ τέτοιο ὅμως ἐμπόδιζε μιὰ ὀλοκληρωμένη εἰκόνα ἀπὸ τίς ἐθνικὲς ἐμπειρίες, ἐνῶ, ὄχι λίγες φορές, διαστρέβλωνε τὴν πραγματικότητα. Συγγενόνας τὴν προπαγάνδα μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ παρουσίαση, ἐπιδίδονταν σὲ ὁμολογίες ἢ ἀπλά ἀπαρίθμηση προγραμματικῶν στόχων. Ἀκόμα πιὸ συγκεκριμένα, Ἐλάχιστα στοιχεῖα ἀναφέρθηκαν ποὺ

ν' άφορούν λάθη, διορθώσεις, συμπεράσματα κ.λπ., ενώ ή άκρατη προπαγάνδισή κάποιου κόμματος ή κάποιου καθεστώτος, κατανάλωνε τό πιο μεγάλο μέρος τών εισηγήσεων. Τή μερίδα του λέοντος σ' αυτό τό άντιεπιστημονικό, άν μή τί άλλο, στύλ, είχαν φυσικά οί χώρες του ύπαρκτου σοσιαλισμού και οί τριτοκοσμικές χώρες. Αυτός ήταν και ό λόγος πού τίς πιο πολλές φορές είχαμε μιά περίπου επίπεδη παρουσίαση, πού δέν μπορούσε κανείς, όχι μόνο νά έκτιμήσει, αλλά ούτε καν νά διακρίνει, τί εφαρμόστηκε και τί περιλαμβάνεται σέ κάποιο βερμπαλιστικό πρόγραμμα, τί πέτυχε και τί προηγήθηκε, πού απέτυχε, κ.λπ.

γ: Άκόμα πιο έπιτακτικό έκανε τό πρόβλημα ή μαζική συμμετοχή, σάν άπεσταλμένων τών κρατών, τεχνοκρατών άνωτάτου έπιπέδου και όχι πολιτικών προσώπων. Κάτι τέτοιο όμως έβαζε από τήν άρχή όρια στά περιθώρια κινήσεων και προβληματισμών.

Άν ψάξουμε γιά τίς αίτιες αυτής της πρακτικής πού ακολουθήσαν οί 40 κυβερνήσεις, θά πρέπει όπωσδήποτε νά συνυπολογίσουμε δύο παράγοντες. Πρώτα τήν άγνοια και τήν πλήρη έλλειψη θεσμών ούσιαστικής συμμετοχής, πού είναι ό κανόνας γιά όλα σχεδόν τά κράτη. Έτσι δέν είναι περιεργο τό ότι έγινε αυτή ή παρεξήγηση και οί περισσότεροι εκπρόσωποι προέρχονται από τό διευθυντικό προγραμματικό όργανο του κάθε κράτους.

Μετά, δέν πρέπει νά ύποτιμήσουμε κάτι πού ίσως φανεί και άστείο. Οί συντριπτική πλειοψηφία τών κυβερνήσεων είναι πολύ πιθανό, ότι άπλά δέν κατάλαβαν. Δέν κατάλαβαν τό θέμα, τίς προεκτάσεις του, δέν κατάλαβαν ούτε καν τά έρωτήματα πού έμπαιναν.

Έτσι δέν είναι παράξενο πώς ή ανάγκη γιά ανάπτυξη, γιά κύπλημα της άνεργίας, του πληθωρισμού κ.λπ. έμπαιναν μόνιμα, από τούς τεχνοκράτες αυτούς σέ έμφανή ή άφανή άντιπαράθεση μέ τήν ούσία της συμμετοχής, μέ τό ίδιο τό αίτημα γιά παρέμβαση του λαϊκού παράγοντα. Λογική κατάληξη αυτής της διάζευξης, ήταν ή προτεραιότητα της ανάπτυξης και στη συνέχεια «οί πειραματισμοί» γιά συμμετοχή, πού όπως είπε ό Δυτ. Γερμανός εκπρόσωπος κοστίζουν άκριθά σέ χρήμα, ώρες κ.λπ.

Βέβαια τίς πιο πολλές φορές αυτή ή έμφανέστατη δυσπιστία γιά τούς θεσμούς συμμετοχής λεγόταν ψιθυριστά, ενώ αντί-

θετα με πολυκραυγαλεο τροπο έναγγέλονταν τόσο ή βαθιά πίστη τών κυβερνήσεων στη συμμετοχή, όσο και ή... έφαρμογή ήδη πλήθους θεσμών συμμετοχής. Δέν είναι ύπερβολή άν πούμε ότι ίεραρχώντας μετά τή μεγάλη σημασία του συνεδρίου αυτού πού έθεσε γιά πρώτη φορά τό θέμα συμμετοχής και αυτοδιαχείριση, στην παγκόσμια ήμερησια διάταξη, τό δεύτερο έντυπωσιακό στοιχείο ήταν ότι πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούσαν άλλες γλώσσες γιά νά διατρανώσουν τήν πίστη τους σέ μιά άρχή, πού ούτε καταλάβαιναν ούτε πίστευαν, ήξεραν όμως ότι ό ύπερθεματισμός δέν θά τούς έφερνε έμπόδια, όταν άπέφευαν τήν ούσία, χρησιμοποιώντας περίτεχνες και μπορώδεις εκφράσεις. Αυτό βέβαια δέν ήταν ό κανόνας σ' όλες τίς περιπτώσεις.

Πάντως πρέπει νά πούμε πώς τά πράγματα θά ήταν αισθητά καλύτερα, άν στη θέση τών τεχνοκρατών, ύπήρχαν πολιτικά πρόσωπα. Αυτοί, έστω κι άν είχαν κοινή ιδεολογική καταγωγή μέ τούς τεχνοκράτες, θά έδιναν άλλη διάσταση στις παρεμβάσεις τους.

δ: Ένα άκόμα πρόβλημα ούσίας δημιουργήθηκε, μέ τήν προβολή της ταύτισης της λαϊκής συμμετοχής μέ τή συμμετοχή στό φορέα πού κυβερνάει. Έτσι ή ανάγκη γιά συνείνωση και διάλογο νά αναπτυξιακά προγράμματα, έρμηνευόταν, μέσα από τή συμμετοχή σέ κάποιο κυβερνητικό όργανισμό. Έδώ βέβαια πρέπει κανείς νά είναι ιδιαίτερα προσεκτικός. Τό ίδιο φαινόμενο πού συντηρεί και άναπαράγει τόσο τή γραφειοκρατία όσο και τήν περιθωριοποίηση του ατόμου (Άνατολικές Χώρες) τό ίδιο μπορεί νά είναι, και είναι πολλές φορές, πηγή έμπνευσης και κινητοποίησης, σέ περιόδους επαναστάσεων και έθνικών εξάρσεων. (Χώρες του Τρίτου Κόσμου). Εκείνο πού ούτως ή άλλως όμως δέν πρέπει νά γίνει, είναι μιά μηχανιστική μεταφορά τών δικών μας δυτικοευρωπαϊκών έμπειριών. Παρ' όλα αυτά, όμως, τό πρόβλημα είναι τεράστιο, έστω και σ' έπίπεδο μεθοδολογίας, έστω και σ' έπίπεδο όρολογίας.

ε: Η γενική εικόνα του συνεδρίου, μάς έπιτρέπει νά διατυπώσουμε, ένα συνοπτικό άπορισμό. Μέχρι σήμερα ή μόνη χώρα πού έχει καταφέρει, έστω και στη θεωρία, νά διατυπώσει ένα λίγο-πολύ ολοκληρωμένο μοντέλο αυτοδιαχείρισης ή έστω μορφών συμμετοχής σ' όλους τούς τομείς της ζωής, είναι ή Γιουγκοσλαβία. Τό γεγο-

νός αυτό της επέτρεψε νά έχει μιά άδιαφιλονίκητη ήγεμονία στό σεμινάριο, νά δίνει τόν τόνο, μέ τίς παρεμβάσεις τών εκπροσώπων της, σέ κάθε ένα από τά έπιμέρους θέματα. Όλες οί άλλες χώρες έκαναν αναφορά σέ όρισμένες περιπτώσεις εφαρμογής, χωρίς όλα αυτά ν' άποτελούν ένα συγκροτημένο σύστημα, έστω στη θεωρία, έστω αντίθετο μέ τό Γιουγκοσλαβικό, έστω μή πλήρες.

Στην πιο καλή περίπτωση, όρισμένοι εκπρόσωποι, Ούγγροι, Κινέζοι, Ρουμάνοι και Έλληνες, Γάλλοι, άπ' τήν άλλη, έδωσαν και θεωρητικές προεκτάσεις, φθάνοντας στην άποδοχή, θεωρητικά πάντα, της αυτοδιαχείρισης σά μοντέλο πού στοχεύουν οί κυβερνήσεις τους.

στ: Ένα σημείο μέ ιδιαίτερο ενδιαφέρον ήταν εκείνο πού στάθηκαν τόσο οί Γιουγκοσλάβοι, όσο και οί εκπρόσωποι του FAO και της Ουνέσκο. Μίλησαν μέ έπιμονή γιά τήν ανάγκη μιάς παιδείας, πού θά τείνει στη διαμόρφωση μιάς νέας κουλτούρας, πού θά βοηθάει έγκαιρα και σωστά τόν άνθρωπο νά συμμετάσχει σ' όλες τίς άποφάσεις πού τόν άφορούν.

Τόνισαν ότι ή ύπεύθυνη συμμετοχή, δέν μπορεί νά ύλοποιηθεί μόνο μέσα από νομοθετικές ρυθμίσεις. Οί νόμοι και οί θεσμοί είναι απαραίτητοι, και βοηθούν τόν πολίτη. Δέν λύνουν όμως, από μόνονι τους, τό πρόβλημα. Χρειάζεται εκπαίδευση από μικρή ήλικία και ένα νέο πολιτισμικό πρότυπο.

Σχετικές ήταν και οί διαπιστώσεις πού άκούστηκαν, στη διάρκεια τών συζητήσεων, γιά τίς μορφές συμμετοχής τών γυναικών. Στό ζήτημα αυτό, έγινε καταφανής ή άδυναμία τών αντιπροσώπων νά μιλήσουν γιά τίς θέσεις και έμπειρίες τών κρατών τους. Έλάχιστες παρεμβάσεις έγιναν και καμία γιά συμμετοχή άλλων κοινωνικών ομάδων (νέων, ήλικιωμένων κ.λπ.)

Άπό τή μόνη άξια λόγου τοποθέτηση της Γιουγκοσλαβίας Βίντα Τόμισκ, άπομωνώνουμε τή διαπίστωσή της ότι ενώ ό μέσος όρος συμμετοχής τών γυναικών στα όργανα αυτοδιαχείρισης φθάνει τό 29%, στα πρωτοβάθμια όργανα τών μικρών επιχειρήσεων, τό ποσοστό φθάνει ως και 50% !!

Άκόμα πρέπει νά τονίσουμε τήν έπιμονή της νά θεωρεί άκόμα πιο αναγκαία άπ' ότι στα έργοστάσια τή συμμετοχή τών γυναικών στη λεγόμενη κοινωνική αυτοδιαχείριση. Σ' αυτή πού άσχολεται δηλαδή

με τον πολιτισμό, την εκπαίδευση κ.λπ. Μ' άλλα λόγια σ' αυτούς τους θεσμούς που παρεμβαίνουν στους ιδεολογικούς μηχανισμούς που συντηρούν τη γυναικεία περιθωριοποίηση.

ζ: ΟΦΑΟ και η Ουνέσκο, έβαλαν κυριολεκτικά από τό παράθυρο, κάτι που αποσιωπήθηκε επιμελώς, από τις συζητήσεις. Μίλησαν για την υπαρξη πολλών φορέων συμμετοχής και δράσης, έξω από την διοικητική ιεραρχία των κρατών. Ή εκπρόσωπος της Ουνέσκο μάλιστα, ήταν πίο κατηγορηματική. Μίλησε για τόν πολύ σοβαρό ρόλο που παίζουν ήδη στά πλαίσια των στόχων του όργανισμού, διάφοροι φορείς, μή κρατικοί. Καί βέβαια δέν χρειάζεται νά πούμε πόσο φτώχυνε τό σεμινάριο ή μή άναφορά στό τεράστιο αυτό ζήτημα που μπήκε στό περιθώριο, έξ αιτίας της σύνθεσης και των έντολων των αντιπροσώπων.

Σχετικό μ' αυτό είναι και ένα άλλο συμπέρασμα, που εύκολα μπορούσε νά καταλήξει ό κάθε προσεκτικός παρατηρητής. Ένώ δηλαδή ύπήρχε μία έμμονή για διαδικασίες και μορφές συμμετοχής στην κατεύθυνση της ύλοποίησης των κυβερνητικών προγραμμάτων, που αποτελούν όμως τή μία από τις δύο αναγκαίες συνιστώσες της συμμετοχής, ύπήρχε ταυτόχρονα μία άποσιώπηση. Άποσιώπηση, των διαδικασιών συμμετοχής από τά κάτω πρός τά πάνω. Της συμμετοχής δηλαδή στη λήψη των αποφάσεων και όχι μόνο στην ύλοποίησή τους. Αυτό τις πίο πολλές φορές ξεχνιόταν έντελώς ή αντικαθίστατο μ' ένα άφορισμό, που βασιζόταν σέ σοφιστικές όπως λ.χ. ό λαός συμμετέχει, γιατί «ό λαός βρίσκεται στην έξουσία» ή «τό κράτος είναι παλαιό» κ.λπ.

Θεσμοί συμμετοχής σ' Άνατολή και Δύση

η: Άπό τις ίδιες τις παρεμβάσεις στό σεμινάριο, ξεχωρίζουμε όρισμένες πού παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Ό Δυτικογερμανός εκπρόσωπος τόνισε ότι ή χώρα του έχει παράδοση στους θεσμούς συμμετοχής, ήδη από πρίν τόν πόλεμο, αλλά κύρια μεταπολεμικά. Δοκιμάστηκαν διάφορες μορφές και σήμερα ύπάρχει ένα σύνολο θεσμών που απέδωσε, έγινε δεκτό από τους εργαζόμενους και τά συνδικάτα και γι' αυτό τό λόγο είναι ίκανοποιημένοι και δέν άποβλέπουν σ' ένα ριζικά διαφορετικό σύστημα.

Ή Αυστρία και ή Κύπρος, μίλησαν λίγο και ανέφεραν όρισμένους τομείς που επιδιώκεται ή λαϊκή συμμετοχή.

Ή Γαλλία και ή Ελλάδα, έκαναν άρκετές και σοβαρές παρεμβάσεις. Στάθηκαν και οι δύο, σέ ιδεολογικές άφετηρίες, από τά κομματικά προγράμματα των κυβερνήσεων τους και μίλησαν για κοινό στρατηγικό στόχο. Ένός συστήματος δηλαδή διακυβέρνησης, που θά βασίζεται στην αυτοδιαχείριση. Κοινό χαρακτηριστικό επίσης ήταν ή προβολή, ως ένα βαθμό και θεωρητικών θέσεων, όπως άυτονομία, έντικοποιήσεις, μορφές ιδιοκτησίας κ.λπ.

θ: Για τις χώρες του ύπαρκτου σοσιαλισμού μπορούμε νά κάνουμε ακόμα πίο ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Προϋπόθεση βέβαια γι' αυτό είναι ό παραμερισμός της αργιοι τοποθέτησης των αντιπροσώπων τους, ότι λόγω του λαϊκού χαρακτήρα των καθεστώτων αυτών, τόσο ή συμμετοχή, όσο και ή διαχείριση από τους εργαζόμενους όλων των ύποθέσεων που τους άφορούν, είναι περίπου αυτόματη και ούτως ή άλλως δοσμένη και άυτόνομη. Πέρα άπ' αυτό όμως ύπήρξαν πολλές και ένδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις. Οι Ρουμάνοι π.χ. από την άρχή μίλησαν για την έκτίμηση που έχουν στό Γιουγκοσλαβικό μοντέλο αυτοδιαχείρισης και για τις δικές τους αναζητήσεις πρός την ίδια κατεύθυνση. Τό ίδιο θετικά εκφράστηκαν και οι Ούγγροι. Παράλληλα τόνιζαν μέ έμφαση, ότι και ή Ούγγαρία κινείται πρός την ίδια κατεύθυνση και μάλιστα έχει πολλά νά διδαχθεί από τί Γιουγκοσλαβία. Τό ίδιο θετικά μίλησαν οι Κινέζοι και οι Κουβανοί. Καί αυτοί διδάσκουν και θά διδαχτούν από τους Γιουγκοσλάβους. Ό Κινέζος μάλιστα, μίλησε και για θεσμικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται τόν τελευταίο καιρό στην χώρα του, μέ στόχο τή συμμετοχή κάθε εργαζόμενου στις ύποθέσεις που τόν άφορούν. Ό Κουβανός πάλι περιέγραψε ένα ένδιαφέρον σύστημα συμμετοχής που εφαρμόζεται, σέ τοπικό επίπεδο, στην πατρίδα του.

Ένδεικτική ήταν και ή τοποθέτηση του Πολωνού που χωρίς ν' αναφέρει ούτε μία φορά τή λέξη αυτοδιαχείριση, περιορίστηκε σέ μία άκαδημαϊκού χαρακτήρα άνάλυση της «συμμετοχικής φύσης των σοσιαλιστικών καθεστώτων».

ι: Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου σφράγισαν μέ την ιδιαίτερότητά τους, τις εργασίες του σεμιναρίου. Για νά γίνει κατανοη-

τή αυτή ή ιδιαίτερη «άπόχρωση» άρκει και ένα μικρό άπόσπασμα από την τοποθέτηση της κ. Σαμανί, εκπροσώπου του τμήματος κοινωνικής ανάπτυξης και άνθρωπιστικών ύποθέσεων του ΟΗΕ.

«Τό πρόβλημα που παρουσιάζουν αυτές οι συναντήσεις, είπε, είναι κοινό μ' αυτό που εμφανίζεται και στις διεθνείς συσκέψεις των γυναικών. Συγκεκριμενοποιείται δέ, στη επιλογή της θέσης που θά τοποθετηθούν δύο λέξεις, ίσοτιμία και ανάπτυξη. Οι γυναίκες των άνεπτυγμένων χωρών θέλουν «ίσοτιμία και ανάπτυξη», ενώ αυτές των μή άνεπτυγμένων «ανάπτυξη και ίσοτιμία».

Γιά ν' αναφερθούμε ειδικότερα, όμως στις τριτοκοσμικές χώρες, πρέπει πρώτα νά κάνουμε όρισμένες έξειδικεύσεις. Κατ' άρχή νά ξεχωρίσουμε τις άδέσμευτες από τις άλλες. Ουσιαστική συμβολή στις συζητήσεις είχαν οι πρώτες, ενώ οι δεύτερες που βασίζονται σ' ένα ολοκληρωτικά έξαρτημένο είδος οικονομίας, ούτε έχουν ούτε επιζητούν μορφές συμμετοχής των πολιτών.

Μιά δεύτερη άναφορά θά πρέπει νά γίνει σ' όρισμένες χώρες, όπως λ.χ. ή Μοζαμβίκη, που μίλησαν για συνθήκες πείνας, που αποτελούν τό πρώτο μέλημα των κυβερνήσεών τους. Θά πρέπει νά σημειωθεί όμως ότι παρ' όλες τις κραυγές άπόγνωσης, παρ' όλη την έμφαση στά ποσοτικά, θά λέγαμε, οικονομικά μεγέθη, κανένας εκπρόσωπος άδέσμευτης χώρας, δέν παραμέρισε ή δέν άδιαφόρησε για τά θέματα συμμετοχής, άκόμα και για την αυτοδιαχείριση. Ένα τρίτο σημείο σχετίζεται μέ την κοινή πεποίθηση που έχουν οι χώρες αυτές, ότι ή πρώτη έμπειρία συμμετοχής, άποκτήθηκε κατά τή διάρκεια των άγώνων για άνεξαρτησία και μάλιστα μέσα από τά άπελευθερωτικά κινήματα.

Άκραία μορφή αυτής της λογικής είναι ή θέση πολλών αντιπροσώπων ότι και σήμερα άκόμα, θεσμοί συμμετοχής είναι τά κυβερνητικά, πιά, κόμματα και τά διάφορα παρακλάδιά τους (ένώσεις γυναικών, νέων κ.λπ.).

κ: Οι θεσμοί της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ήταν παρόντες σ' όλες τις φάσεις του σεμιναρίου. Κι αυτό όχι μόνο γιατί ύπήρχαν σάν ειδικό θέμα, στην ήμερήσια διάταξη. Οι πίο πολλές χώρες, τό σύνολο σ' επίπεδο Τρίτου Κόσμου, είχαν έμπειρίες άποκλειστικά και μόνο σέ μορφές συμμετοχής τοπικού χαρακτήρα. Κάτι τέτοιο όμως, έ-

πιτρέπει τη διατύπωση ενός συμπεράσματος. Η Τ.Α. είναι ο πιο απλός και εύνοϊκός χώρος, για την εφαρμογή μορφών συμμετοχής.

Συγκεκριμένα τώρα. Άρκετές και αποκλίνουσες μεταξύ τους, μορφές ή συστήματα Τ.Α., άκουστηκαν στο σεμινάριο αυτό. Το ενδιαφέρον βρίσκεται στην άναφορά γύρω από την Τ.Α. μόνο των Άφροασιατών, των Λατινοαμερικάνων και φυσικά των Γιουκοσλάβων. Οί Δυτικοευρωπαίοι και οί Άνατολικοί μίλησαν κύρια για «συμμετοχή στον προγραμματισμό».

Οί Γιουκοσλάβοι διαθέτουν, παράλληλα με την εργατική αυτοδιαχείριση και ένα λιγότερο γνωστό αλλά εξίσου σημαντικό σύστημα «κοινωνικής αυτοδιαχείρισης» που περιλαμβάνει κοινωνικές και τοπικές οργανώσεις.

Άπό τή Λατινική Άμερική προωθημένα συστήματα έχουν ή Κούβα και τό Περού, που περιλαμβάνουν συνολικακές επιτροπές, παραγωγικές επιτροπές κ.λπ.

Στήν Άσία ενδιαφέρον παρουσιάζει ή περίπτωση τής Ινδίας. Στίς Ινδίες, ήδη από τήν εποχή του Νεχρού, είχαν εφαρμοσει ένα σύστημα Τ.Α., με επιρροή τόσο των αγγλικών θεωριών, μιά και ήταν αγγλική άποικία, όσο και των Γιουκοσλάβων.

Ένδιαφέρουσες έμπειρίες άπό τήν Άφρική μετέφεραν οί εκπρόσωποι τής Ζάμπια και τής Άλγερίας.

Ο πρώτος μίλησε για ένα πολύ προωθημένο σύστημα κοινοτήτων, στο όποιο μετέχουν ύποχρεωτικά άκόμα και ύπουργοί και ό ίδιος ό πρόεδρος τής χώρας.

Η Άλγερία μίλησε κύρια για άγροτικές κοπερατίβες που βρίσκονται διάσπαρτες σ' όλόκληρη τή χώρα.

Λ: Πολύ ενδιαφέρον παρουσίασε και ή προσπάθεια των χωρών αυτών, να συνδέσουν τήν έννοια τής συμμετοχής με τά προβλήματα ανεξαρτησίας. Και αυτό όχι μόνο φυσικά γιατί ό άγώνας για κατοχύρωση τής ανεξαρτησίας έμπαινε σέ ίση μοίρα με τήν ανάπτυξη. Έθεσαν παράλληλα τό θέμα του παγκόσμιου καταμερισμού τής εργασίας και τής ανάγκης συμμετοχής των μικρών κρατών του Τρίτου Κόσμου, στά υπερεθνικά κέντρα που χαράσσουν τίς κατευθύνσεις για τό μέλλον του κόσμου. Συγκεκριμένα ό εκπρόσωπος τής Γουινέας μίλησε για τήν άνάγκη συμμετοχής «όχι μόνο των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων, αλλά και για τήν ισότιμη συμμετοχή των κρατών σέ κέντρα που άποφα-

σίζουν για «τή μοίρα των λαών».

Νικήτας Λιοναράκης

Σκέψεις γύρω από τον άντι-330

Όποιαδήποτε σκέψη και πρόβλεψη σχετικά με τίς δυνατότητες, τήν προοπτική και τίς άδυναμίες που έμπεριέχει ένας νόμος πρίν ύπάρξει ένα έστω μικρό χρονικό διάστημα εφαρμογής του είναι παρακινδυνευμένη και πολλές φορές όδηγεί σέ συμπεράσματα που άδικοουν ή εύνοουν ύπερμετρα τον κρινόμενο νόμο ή λειτουργούν άποπροσανατολιστικά για τήν αντιμετώπιση των προβλημάτων που άναδεικνύονται στην πράξη άπό τήν εφαρμογή του θεσμού στο άμεσο μέλλον.

Πάρ' όλα αυτά θά άποτολήσουμε μιά πρόωρη αξιολόγηση των διατάξεων του πολυσυζητημένου άντι-330, γιατί πιστεύουμε ότι πέρα άπό τούς κινδύνους που προαναφέρθηκαν ή κριτική ενός νόμου (έστω και πρόωρη) συμβάλλει θετικά στην άφομοίωση τής «φιλοσοφίας» του, ιδιαίτερα άπό τούς φορείς στους όποιους κατά κύριο λόγο άπευθύνεται αλλά και επίδρα εύνοικά στην όρθή έρμηνεία των διατάξεών του άπό τά αρμόδια για τήν έρμηνεία του Όργανα, αν ύπάρξει άνάγκη έρμηνείας κάποιας διατάξεως.

Καταρχήν θά πρέπει να έπισημανθεί τό γεγονός ότι κρινουμε ένα πολυσέλιδο νόμο, με σπάνια για τά έλληνικά δεδομένα σαφήνεια στίς διατάξεις του, που δέν γράφτηκε στο γόνατο και συνοδεύεται άπό μιά όγκώδη εισηγητική έκθεση πραγματικά κατατοπιστική. Αυτά έγιναν δεκτά και άπό τή δεξιά και άπό τήν άριστερή αντίπολητευση ανεξάρτητα άπό τό αν συμφωνούν με τό περιεχόμενο όρισμένων διατάξεων του νόμου (σχετικό άρθρο του πρώην ύπουργού Ν.Δ. Στ. Μάνου, —Μεσημβρινή 29/4. 82 και Ριζοσπάστης 5 5/82).

Σύμφωνα με τήν εισηγητική έκθεση, τό περιεχόμενο του νομοσχεδίου στρέφεται γύρω άπό τούς εξής άξονες και φιλοδοξεί να επιτύχει τούς εξής στόχους: α) Έγγυήσεις για τήν άσκηση του βασικού συνδικαλιστικού δικαιώματος και ειδικότερα έγγυήσεις για τή σύσταση, όργάνωση και λειτουργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων με κύριο στόχο τήν άναδόμηση του έλληνικού συνδικαλιστικού κινήματος και έξυγιάνση του. Στίς έγγυήσεις αυτές περιλαμβάνεται (όπως είναι φυσικό) και ή μέρι-

μνα για τήν άποτελεσματική προστασία έκείνων, που έχουν αύξημένες συνδικαλιστικές ευθύνες. β) Έγγυήσεις για τήν άκώλυτη άγωνιστική συνδικαλιστική δράση, όπου κορυφαία θέση κατέχει τό συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα τής άπεργίας, με ειδικότερο στόχο τή «φιλελευθεροποίηση» του κοινωνικού ανταγωνισμού και περιορισμό των δεσμεύσεων στο έλάχιστο δυνατό όριο. γ) Κατοχύρωση τής συνδικαλιστικής δράσης μέσα στους χώρους δουλειάς για να επιτευχθεί ή προοδευτική άναμόρφωση των σχέσεων εργασίας μέσα στην έπιχείρηση. δ) Δημιουργία προϋποθέσεων όμαλοποίησης στο συνδικαλιστικό κίνημα με τήν εφαρμογή τής άπλης αναλογικής. ε) Ένότητα του εργατικού κινήματος με τήν καταπόλεμηση του όργανωτικού κατακερματισμού και τήν άνόθευτη, μέσα άπό γνήσιες δημοκρατικές διαδικασίες, τελική έκφραση του συνόλου των εργαζομένων. στ) Μαζικότητα του συνδικαλιστικού κινήματος με τή δημιουργία προϋποθέσεων για τή συμμετοχή στίς διαδικασίες του συνόλου των εργαζομένων.

Ο έντοπισμός των άδυναμιών του συνδικαλιστικού μας κινήματος είναι πράγματι πολύ αξιόλογος. Τό έαν επιτευχθούν οί στόχοι που φιλοδοξεί να επιτύχει ό νόμος που τελικά ψηφίστηκε, ή τουλάχιστον σέ ποιό βαθμό θά θεραπευθούν οί ύφιστάμενες άσθένειες του κινήματος, είναι κάτι που θά φανεί στο μέλλον. Αυτό που όπωσδήποτε μπορεί άπό τώρα να λεχθεί είναι ότι με τό να ψηφισθεί ό κρινόμενος νόμος (έστω και με όρισμένες τροποποιήσεις άπό τό αρχικό νομοσχέδιο, οί όποιες όμως δέν έπηρέασαν τή «φιλοσοφία» του) και κάτω άπό τίς πολύ δύσκολες συνθήκες άπό τίς όποιες ψηφίστηκε (έντατικοποίηση άπεργιακών κινητοποιήσεων, που εύνοούσαν τήν άποψη για «πάγωμα» των διαδικασιών για χορήγηση περισσότερων δικαιωμάτων στους εργαζομένους, άσφυκτική πίεση των εργοδοτικών οργανώσεων και των διαφόρων παραγόντων του μεγάλου κεφαλαίου οί όποιοι συναρτούσαν τό τελικό περιεχόμενο του νομοσχεδίου με τήν έπενδυτική ένεργοποίησή τους) άποτελεί κατάκτηση των εργαζομένων και κυβερνητικό έπίτευγμα τό όποιο θά πρέπει να αναγνωρίσουν όλες οί δημοκρατικές δυνάμεις.

Αν μάλιστα ό νόμος αυτός συμπληρωθεί στο άμεσο μέλλον με νέα νομοθετήματα σχετικά με τήν όργάνωση των συλλογικών

διαπραγματεύσεων, τὴν ἐπίλυση τῶν συλλογικῶν διαφορῶν ἀπὸ τρίτους καὶ τὴν ἐκπροσώπηση τῶν συμφερόντων τῆς ἐργασίας στὴν ἐπιχείρηση (στὴν ὁποία ἐντάσσεται καὶ ἡ ἐπικύρωση τῆς ὑπ' ἀριθ. 135 ΔΣΕ μὲ τὴν παράλληλη καθιέρωση τῶν ἀπαραιτήτων γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ ἐφαρμογὴ τῆς θεσμῶν καὶ προϋποθέσεων), γιὰ τὴν προώθηση τῶν ὁποίων ἔχει ἐπανελημμένα δεσμευθεῖ μὲ δήλωση ὁ ὑπουργὸς Ἑργασίας τότε θὰ ἔχει δημιουργηθεῖ ἓνα προηγμένο πλαίσιο στὸ χῶρο τῶν ἐργασιακῶν σχέσεων, ποῦ θὰ θέτει τίς προϋποθέσεις γιὰ ἀνύψωση τῆς ἐργασιακῆς καὶ συνδικαλιστικῆς συνείδησης τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν, καὶ ἐπίτευξη νέων στόχων, ποῦ ἡ στόχευσή τους ὑπὸ τίς σημερινές συνθήκες θὰ ἐθεωρεῖτο τουλάχιστον «μαξιμαλιστικὴ». Εὐστοχα ἔχει λεχθεῖ ὅτι ἡ κυβέρνηση μὲ τὸ νέο νόμο, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀπεργιακῶν κινητοποιήσεων ἀρθρ. 19, 20, 21 ἐπέλεξε τὴ μέθοδο τῆς «ὁμοιοπαθητικῆς», ποῦ σημαίνει προσπάθεια θεραπείας μιᾶς ἀσθένειας μὲ τὸν ἐντοπισμὸ καὶ ἐλεγχὸ τῶν ψυχολογικῶν αἰτίων ποῦ τὴν προκαλοῦν (Β. Τζανετάκος «ΒΗΜΑ» 20/6/82).

Πολλὰ γράφτηκαν γιὰ τὸ νέο νόμο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ κατατέθηκε σὰν νομοσχέδιο (31-3-82) μέχρι τὴν ἡμέρα ποῦ ψηφίστηκε καὶ εἰδικότερα ἀπὸ τὴν ἀριστερά γιὰ τίς τροποποιήσεις ποῦ ἐπῆλθαν στὸ ἀρχικὸ σχέδιο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρξουν, «ἀποχωρήσεις καὶ παραχωρήσεις» στὴν ἐργοδοσία, ποῦ νὰ τὸν καθιστοῦν ἀνευ ἀξίας. Γιὰ ἐνίσχυση μάλιστα αὐτῆς τῆς συλλογιστικῆς προβάλλεται ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς καὶ ἡ δήλωση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ν.Δ. κ. Ἀβέρωφ, ὁ ὁποῖος συνεχάρη τὴν κοινοβουλευτικὴ τοῦ ὁμάδα γιὰ τίς «ὀργανωμένες ἀριστα προετοιμασμένες λαμπρές ἀπὸ ἀπόψεως ἐπὶπέδου καὶ ἀποτελεσμάτων μάχες ἔτσι ὥστε ὁ λεγόμενος νόμος ἀντί-330, ποῦ ἔθαβε τίς ἐλληνικὲς ἐπιχειρήσεις, νὰ ψηφισθεῖ ἀγνώριστος» (ΑΥΓΗ 13/6/82). Μία ἀπλὴ ἀνάγνωση τοῦ νομοσχεδίου ἀρκεῖ γιὰ νὰ διαπιστώσει κανεὶς ὅτι οἱ τροποποιήσεις ἢ βελτιώσεις ποῦ ὑπῆρξαν, ἀφενὸς μὲν δὲν ἀνατρέκουν τὴ φιλοσοφία καὶ τοὺς ἀξόνες τοῦ νόμου, γιατί στὴν κλειοψηφία τους εἶναι ποσοτικὲς καὶ ὀχι ποιοτικὲς καὶ ἀφετέρου ὀρισμένες ἀπ' αὐτὲς ἦταν ἀπολύτως ἀναγκαῖες γιατί στὴν ἀρχικὴ τους διατύπωση ὑπῆρξε τὸ στοιχεῖο τῆς ἀσάφειας καὶ τῆς ὑπερβολῆς, ὅπως π.χ. ἡ ἀ-

περγία ἀλληλεγγύης, ποῦ ἐπιτρέπεται ὀχι γενικά καὶ ἀόριστα, ἀλλὰ ὡς ἐκδήλωση ἀλληλεγγύης ἐργαζομένων ἐπιχειρήσεων ἢ ἐκμεταλλεύσεων ποῦ ἐξαρτῶνται ἀπὸ πολυεθνικὲς ἐταιρεῖες πρὸς ἐργαζόμενους σὲ ἐπιχειρήσεις ἢ στὴν ἐδρα τῆς ἴδιας πολυεθνικῆς ἐταιρείας καὶ ἐφόσον ἡ ἐκβαση τῆς ἀπεργίας τῶν τελευταίων θὰ ἔχει ἀμεσες ἐπιπτώσεις στὰ ὀικονομικά ἢ ἐργασιακά

συμφέροντα τῶν πρώτων. Ἡ τοποθέτηση αὐτὴ εἶναι λογικὴ δεδομένου ὅτι θὰ μπορούσε νὰ παραλύσει ἡ οἰκονομία τῆς χώρας μὲ ἀπεργία ἀλληλεγγύης πρὸς τοὺς ἐργαζόμενους π.χ. τοῦ Σαλβαντόρ, στοὺς ὁποίους βέβαια δὲν θὰ προσέφερε κάποιο ὄφελος, οὔτε βέβαια μπορούσαν ἡ εἰδικὴ προστασία καὶ οἱ διευκολύνσεις συνδικαλιστικῆς δράσης (τοῦ ἀρθρ. 14) νὰ παρέ-

χονται σέ όλα τά μέλη τοῦ Δ.Σ. μιᾶς πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης, ὅπως ἔλεγε τό ἀρχικό σχέδιο, γιατί π.χ. ἀπό τά 100 ἐγγεγραμμένα μέλη τοῦ σωματείου τά 99 θά ἦσαν μέλη τοῦ Δ.Σ., ὅπως εἶναι φυσικό, γιά νά ἀπολαμβάνουν τά εὐεργετήματα τῆς «εἰδικῆς προστασίας».

Πρέπει ὅμως νά πούμε ὅτι ἡ ἐξάλειψη τῆς διατάξεως τῆς σχετικῆς μέ τῇ νομιμότητα ἀπεργίας) πού κηρύσσεται γιά τήν προστασία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς χώρας (πού ὑπῆρχε στό νομοσχέδιο) μέ τῇ «χλωμή» δικαιολογία τοῦ ὑπουργοῦ Ἐργασίας ὅτι καλύπτεται ἀπό τό ἀρθρο 120 τοῦ Συντάγματος εἶναι ἐνδεχόμενο, πέρα ἀπό τήν συμβολική, ὅπως τήν ἤθελε ὁ ὑπουργός, νά ἔχει καί πρακτική σημασία.

Θά μπορούσε νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι ὀρισμένες διατάξεις τοῦ νέου νόμου θά ἔπρεπε νά ἦσαν πιά προωθημένες καί ὅτι θά ἔπρεπε νά μή εἰσακουσθοῦν καθόλου οἱ αἰτιάσεις τοῦ ΣΕΒ καί τῶν ἄλλων παραγόντων. Μιά ρεαλιστική ὅμως ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος καί ἂν ὑπηρετοῦσε σωστά τήν ἐπιδίωξη ἀπό τήν μιά νά ἐνισχύσουμε τό ταξικό συνδικαλιστικό κίνημα καί ἀπό τήν ἄλλη νά συμβάλλουμε στήν κοινωνική ἰσορροπία, μᾶς ὁδηγεῖ στό συμπέρασμα ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά ἀγνοηθεῖ καί ἡ φωνή τῶν ἐργοδοτικῶν ὀργανώσεων. Κάποιο δικαιολογημένο φόβο στούς, ταλαιπωρημένους κατὰ τό παρελθόν ἀπό τή δικαστηριακή ἐρμηνεία τῶν συνδικαλιστικῶν τους δικαιωμάτων, ἐργαζόμενους, δημιουργοῦν οἱ τροπολογίες τοῦ ἀρθρου 22 παρ. 2 καί 4 ὅπου στή μέν πρώτη περίπτωση καταρχήν ἀπαγορεύεται ἡ ἀνταπεργία, ἀλλά κατ' ἐξαίρεση ἐπιτρέπεται, ἐάν συντρέχουν σωρευτικά ὀρισμένες προϋποθέσεις, καί στή δευτέρα ὅπου καταρχήν δέν ἐπιτρέπεται ἡ δικαστική ἀπαγόρευση ἀπεργίας μέ ἀσφαλιστικά μέτρα ἀλλά κατ' ἐξαίρεση «σέ ἐπείγουσες περιπτώσεις» οἱ πρόεδροι τῶν ἀρμοδίων πρωτοβάθμιων καί δευτεροβάθμιων δικαστηρίων προσδιορίζουν σύντομη δικάσιμο καί συντέμνουν τίς προθεσμίες ἐπίδοσης τῶν δικογράφων ὥστε ἡ συζήτηση νά πραγματοποιηθεῖ μέσα σέ πέντε (5) μέρες ἀπό τήν κατάθεσή τους, ἀνεξάρτητα μέ τόν ἀριθμό τῶν ὑποθέσεων πού ἐκκρεμοῦν. Ἔτσι τό ἀποτέλεσμα εἶναι σχεδόν νά ὑποκαθιστῶνται τά ἀσφαλιστικά μέτρα μέ τή διαδικασία τῶν ἀρθρων 663-676 τοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας. Ἡ πράξη θά μᾶς δείξει ἂν ἐπαληθευθοῦν οἱ φόβοι μας καί μεταβληθεῖ ἡ ἀρχή σέ ἐξαίρεση

καί ἡ ἐξαίρεση σέ κανόνα.

Ἄλλες ἀδυναμίες τοῦ νέου νόμου πού τονίστηκαν ἀπό διάφορες συνδικαλιστικές παρατάξεις (ἰδιαίτερα ἀπό τό ΑΕΜ) καί δέν λήφθηκαν ὑπόψη ἀπό τήν κυβέρνηση, ἂν καί ἦσαν ἐπαρκῶς αἰτιολογημένες, εἶναι ὅτι «δέν θεμελιώνει τή δημοκρατία στό ἐργοστάσιο μέ τήν ταυτόχρονη ἀνάπτυξη θεσμῶν καί μηχανισμῶν ἐλέγχου καί προστασίας τῶν ἐργαζομένων στούς τόπους δουλειᾶς», γεγονός ὅμως πού θά πραγματοποιηθεῖ ἂν κυρωθεῖ ἡ 135 ΔΣΕ. ὅτι «δέν προωθεῖ τή συμμετοχή τῶν ἐργαζομένων μέσα ἀπό νέους θεσμούς στά κέντρα τῶν ἀποφάσεων σέ ἐπίπεδο ἐπιχειρήσεως καί «ἐθνικό», ὅτι «ἡ μεταβίβαση ὅλων τῶν δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων τοῦ ΟΔΕΠΕΣ στήν Ἐργατική Ἑστία δέν καλύπτει τό κρίσιμο θέμα τῆς οἰκονομικῆς αὐτετέλειας τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων», ὅτι δέν καθιερώνεται γνήσιο σύστημα ἀπλῆς ἀναλογικῆς (Ἐργατική Ἑνότητα - Μᾶης 1982) ἡ ὅτι «δέν ἐξασφαλίζονται ὅλες οἱ ἐγγυήσεις γιά γνήσιες ἀρχαιρεσίες στά σωματεία», ὅτι «δέν ὀρίζεται ἡ διαδικασία ξεκαθαρίσματος τῶν μητρώων στά Ἐργατικά Κέντρα καί τίς Ὁμοσπονδίες», ὅτι «δέν καταργοῦνται θεσμοί πού στηρίζαν καί στηρίζουν τόν ἐργατοπατερισμό καί καλλιεργοῦν τή φθορά ὅπως λ.χ. τό Ταμεῖο Συνδικαλιστικῶν Στελεχῶν» κ.ἄ. (ΡΙΣ. 6.4.82 καί Ἀπόφ. Ὁλομ. τῆς ΕΕ τῆς ΕΣΑΚ-Σ).

Ὅμως παρ' ὅλα αὐτά, ὅπως ἀναφέρθηκε παραπάνω, δέν πρέπει νά παραγνωρίζουμε ὅτι μέ τό νέο νόμο γιά πρώτη φορά: α) Καθιερώνεται ἡ ἀπλή ἀναλογική (μέ μιά σχετική παρέκκλιση) ὡς πάγιο ἐκλογικό σύστημα τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων. β) ἐξασφαλίζεται ἡ οἰκονομική αὐτοδυναμία τοῦ κινήματος, γ) προστατεύεται ἡ ἄσκηση συνδικαλιστικῶν δραστηριοτήτων ἀπό διώξεις τῆς ἐργοδοσίας, δ) ἀπελευθερώνεται καί διευρύνεται σέ μεγάλο βαθμό τό πλαίσιο τῆς ἄσκησης τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπεργίας, ε) ἐκκαθαρίζονται τά μητρώα τῶν ὀργανώσεων, στ) ἐξαφανίζεται ὁ ρόλος τῶν σωματείων-σφραγίδων, στ') καταργοῦνται (καταρχήν ἡ ἀνταπεργία καί ἡ δυνατότης λήψεως ἀσφαλιστικῶν μέτρων γιά διακοπή τῆς ἀπεργίας, ζ) διευρύνεται ἡ προστασία τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, η) ἀποκαθίστανται, ὑπό ὀρισμένες προϋποθέσεις, οἱ συνδικαλιστές καί οἱ ἐργαζόμενοι πού ἀπολύθηκαν γιά τή συνδικαλιστική τους δραστηριότητα μετά τήν

ἰσχύ τοῦ Ν. 330 76, καί θ) ἐπιβάλλεται στούς ἐργοδότες ἡ χορήγηση μιᾶς σειρᾶς πρακτικῶν διευκολύνσεων στούς ἐργαζόμενους καί στίς ὀργανώσεις, ὥστε νά μποροῦν νά ἀσκοῦν μέ εὐχέρεια τά συνδικαλιστικά τους δικαιώματα, καί, τέλος, φαίνεται, ἀπό τό σύνολο τῶν διατάξεων τοῦ Νόμου, ὅτι κύριο «μέλημά» τοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἐξυγίανση καί ὁ ἐκδημοκρατισμός τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος.

Ἀπό νομοτεχνική ἀποψη, ὅπως ἀναφέρεται στήν Εἰσηγητική Ἐκθεση, στόχος τοῦ Νόμου δέν ἦταν μόνο ἡ ἐκπλήρωση τῆς ἀπό τό ἀρθρο 23 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος προβλεπόμενης ὑποχρέωσης τοῦ Κράτους γιά τή διασφάλιση τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας, ἀλλά καί ὁ ἐκδημοκρατισμός γενικά τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διασπᾶ τή μέχρι τώρα ἐνιαία νομοθετική ρύθμιση ὅλων τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων (ἐργατικῶν, ἐργοδοτικῶν καί ἀνεξαρτήτων ἐπαγγελμάτων) πού εἶχε καθιερωθεῖ ἀρχικά ἀπό τό Ν. 281-1914 καί συνεχίσθηκε μέ τούς Ν. 2151 20, Π.Δ. 15 20.5.1920, Ν. 4361 1944, Ν.Δ. 890 1971 καί τόν Ν. 330 76, οὕτως ὥστε ὁ νέος νόμος, νά ἀναφέρεται ἀποκλειστικά στή ρύθμιση τῆς ἰδρύσεως, λειτουργίας καί δράσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργαζομένων πού ἀπασχολοῦνται μέ σχέση ἐξαρτημένης ἐργασίας ἰδιωτικοῦ δικαίου, στόν ἰδιωτικό τομέα καί στό Δημόσιο ἡ Ν.Π.Δ.Δ. ἡ Ο.Γ.Α. καί κατ' ἐξαίρεση μόνιμους δημόσιους υπάλληλους, ἀφήνοντας ἔξω ἀπό τίς διατάξεις του τίς ἐργοδοτικές ὀργανώσεις ἡ τίς ὀργανώσεις ἀνεξάρτητων ἐπαγγελματιῶν. Στό σημεῖο αὐτό ὁ νόμος προηγεῖται τῶν νομοθεσιῶν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, πού ρυθμίζουν στό σύνολό τους ἐνιαία τά θέματα τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καί μόνο ὡς πρός τίς σχέσεις αὐτῶν μέ τήν ἐπιχειρήση γίνεται εἰδική ρύθμιση λόγω τῆς ἰδιομορφίας τους. Ἀλλωστε οὔτε καί ἡ 87 ΔΣΕ προβλεπεῖ χωριστή νομοθετική ρύθμιση ἐν σχέσει μέ τήν σύσταση, δομή, λειτουργία καί δράση τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων.

Κατά τά λοιπά ἀπό νομική ἀποψη ὁ νέος νόμος καταφεύγοντας στή σχολαστική ἀνάπτυξη τῶν θεμάτων πού ἔχει ἐπιληφθεῖ, δέν ἀφήνει πολλά περιθώρια διαφόρων ἐρμηνειῶν τῶν διατάξεων του. Βέβαια, ἴσως σκόπιμα, ἀποφεύγει νά πάρει θέση σέ ὀρισμένα νομικά ἡ διαδικαστικά θέματα τά ὁ-

ποία απασχολούν πάγια τα δικαστήρια, πράγμα που θα περιπλέξει ακόμη περισσότερο τα ήδη ύφιστάμενα προβλήματα όπως λ.χ. ο μη καθορισμός του πλαισίου άσκησης του δικαιώματος του άρθρ. 69 Α.Κ. «περί διορισμού προσωρινής διοικήσεως των επαγγελματικών οργανώσεων», του οποίου είναι γνωστό πόσο κακή χρήση έχει γίνει μέχρι σήμερα, ή μη απαγόρευση έφαρμογής της διατάξεως του άρθρ. 736 Κωδ. Πολ. Δικονομίας κατ' αποφάσεων της γενικής συνέλευσης ή της διοίκησης, με την οποία αποφασίσθηκε ή κήρυξη της άπεργίας, διά της οποίας επαναφέρονται πλαγίως τα ασφαλιστικά μέτρα για την άναστολή κάποιας άπεργιακής κινητοποίησης και γενικά δέν άπομακρύνεται άρκετά από την ήδη ξεπερασμένη «φιλοσοφία» του Άστικού Κώδικα, άναφορικά με τό θεσμικό πλαίσιο που διέπει την παροχή έξαρτημένης εργασίας.

Τέλος, πρέπει νά λεχθεί, ότι άν και ή άξιοποίηση των διατάξεων του νέου νόμου, είναι και πρόβλημα ύποκειμενικό, δηλαδή πρόβλημα που εξαρτάται και από τό σωστή άνάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος, του οποίου τό παρελθόν βαρύνεται με έργατοπατερismus, αυτόκλητους πληρεξούσιους της έργατικής τάξης, και πολυδιάσπαση, μπορούμε νά έχουμε μία συγκρατημένη άισιοδοξία για την πορεία του κινήματος στο άμεσο μέλλον.

Γ. Μαντούβαλος

Τό νέφος και ή πόλη

Τό νέφος, αυτή ή σχηματοποιημένη μορφή άτμοσφαιρικής ρύπανσης που ταλαιπωρεί όλο και περισσότερο τους κατοίκους της πρωτεύουσας τά τελευταία χρόνια, είναι ένα φυσικοχημικό φαινόμενο με πολιτική διάσταση, όπως γίνεται τώρα πιά εύρύτατα παραδεκτό. Ξεπερνώντας τίς ειδικευμένες συζητήσεις γύρω από τίς μετεωρολογικές συνθήκες σχηματισμού του, τίς άναλογίες των διαφόρων ρύπων (ρυπαντικές ουσίες), τίς εύθύνες των διαφόρων ρυπαντών (πηγές έκπομπής), άκόμα και τίς πραγματικές, άμεσες και μακροπρόθεσμες, επιπτώσεις στην ύγεια, ό άριστερός οίκολογικός προβληματισμός προσπαθεί νά συλλάβει και νά εκφράσει τά στοιχεία έκείνα που δημιουργήσαν, έθρεψαν και έφεραν σέ λειτουργικό άδιέξοδο ένα όλόκληρο οίκιστικό αλλά και κοινωνικό σύστημα. Πληθαίνουν οι άπό διάφορες κατευθύνσεις προωθημένες διατυπώσεις, γραπτές και προφο-

ρικές, που συγκλίνουν για ν' άποδείξουν ότι τό νέφος, έπιγραμματικά και συμβολικά, δέν είναι παρά ή δηλητηριώδης άναπνοή ενός τέρατος.

Τό φυσικοχημικό φαινόμενο του νέφους είναι έπομένως περίπου φυσιολογικό για την πόλη-τέρας που είναι τώρα πιά ή Ά-

θήνα. Μία πόλη όσσοι τοις άλλοις που πλακώνει με τό βάρος της τά έκατομμύρια των ανθρώπων που παγιδεύτηκαν και έξαρτήθηκαν άπ' αυτήν. Η ύπερσυγκέντρωση δραστηριοτήτων και ύπηρεσιών σ' ένα χώρο λίγων τετραγωνικών χιλιομέτρων, ή άνυπαρξία δημοσίων άγαθών που προκλη-

θηκε από την υπερεκμετάλλευση και κερδοσκοπία πάνω σε κάθε σπιθαμή γης, ή άσύδοτη κυριαρχία του ιδιωτικού αυτοκινήτου και ή επιβολή του ως πρωτεύοντος μέσου μεταφοράς αλλά και κοινωνικής άνοδου έχουν από καιρό κατηγορηθεί ως οι βασικοί παράγοντες. Καί φυσικά τό μοντέλο ανάπτυξης, συνειδητή δεξιά επιλογή όλων των μεταπολεμικών κυβερνήσεων, αποτελεί τή βασική αίτια αυτής της συσσώρευσης των προβλημάτων πίσω από τήν άστραφτερή βιτρίνα. Είναι δέ σημαντικό τό γεγονός ότι αυτή ή ανάλυση του προβλήματος κατακτά μέ γοργό ρυθμό τήν κυρίαρχη θέση τόσο στις τοποθετήσεις διαφόρων φορέων όσο και στή συνείδηση ενός μεγάλου μέρους του πληθυσμού του λεκανοπεδίου.

Προβληματική λοιπόν πόλη ή 'Αθήνα και μάλιστα στή συνολική λειτουργία της. Οι δυσάρεστες μέχρι και επικίνδυνες συνέπειες της άτμοσφαιρικής ρύπανσης δέν αποτελούν παρά τήν κορυφή του παγόβουνου. Τό νέφος βρίσκεται μέσα στήν κοινωνική ζωή, τή δουλειά, τήν κατοικία, τήν ψυχαγωγία, θολώνει τόν προβληματισμό, διαβρώνει τίς ανθρώπινες σχέσεις, άπομονώνει, άλλοτριώνει. Τό νέφος της πόλης είναι πάνω απ' όλα ο τρόπος ζωής των ανθρώπων της, είναι οι αίτιες που τόν έκαναν νά επιβληθεί αλλά και οι αίτιες για τίς όποιες εξακολουθεί νά γίνεται άνεκτός.

Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο τό νέφος δέν είναι πιά παρά ένα γενικότερο κοινωνικοπολιτικό φαινόμενο που έχει και φυσικοχημική διάσταση και έπομένως τά μέτρα που σκοπεύουν κύρια στή μείωση των έκπομπών ρυπαντικών ουσιών είναι μέν άπαιρήτητα αλλά δέν θίγουν τό κεντρικό πρόβλημα. Μπορούν μόνο ν' άνακουφίσουν και νά μειώσουν όρισμένες συνέπειες αλλά σέ καμιά περίπτωση δέν θ' άπαλλάξουν τόν κάτοικο της 'Αθήνας από τ' άδιέξοδα που τόν περισφίγγουν.

Δέν πρέπει όμως νά υποτιμηθεί ή σημασία των πρόσφατων μέτρων για τόν περιορισμό της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων, ανεξάρτητα από τό πόσο σημαντική μείωση της ρύπανσης θά επιφέρουν. Χωρίς ν' άποτελούν πανάκεια, είναι σημαντικό ώστόσο ότι τά μέτρα αυτά, λόγω της διάρκειας και της συνέχειας στην έφαρμογή τους, προκαλούν σημαντικές άναστατώσεις και άλλαγές στή ζωή της πόλης. Δημιουργείται έπομένως ή δυνατότητα νά καταλύσουν κάποια διαδικασία μεταβολής

της νοοτροπίας των κατοίκων της, μιά άναθεώρηση των αξιών και προτεραιοτήτων, μιά νέα εκτίμηση των δυνατοτήτων που έχει σέ λανθάνουσα κατάσταση ή πόλη και ο πληθυσμός της. 'Ο περιορισμός της αυτο-μηχανοκίνησης θά οδηγήσει ίσως μακροπρόθεσμα σέ λιγότερο μηχανικό τρόπο ζωής.

Καί εδώ μπορεί ν' άναφερθεί ένα σημείο ιδιαίτερα σημαντικό και στό όποιο ή μέχρι τώρα πολιτεία της άλλαγής, παρά τήν πρόοδο που όπωσδήποτε υπάρχει, εξακολουθεί νά είναι άπογοητευτική. Πρόκειται για τήν υπεύθυνη και ολοκληρωμένη ενημέρωση του πληθυσμού, που ν' άποσκοπεί όχι μόνο στή σωστή πληροφόρηση αλλά και στήν προώθηση ενός γόνιμου προβληματισμού γύρω από τή λειτουργία αυτής της πόλης αλλά και άλλων έλληνικών πόλεων που αποτελούν μικρογραφία της. Τά θέματα αυτά έχουν άποκτήσει ζωτική σημασία για τήν καθημερινή μας ζωή. Καί πρέπει ν' αρχίσουμε νά κατανοούμε ποιά είναι ή πραγματική κατάσταση, ποιές ρεαλιστικές προοπτικές υπάρχουν, νά συνδέσουμε τίς προσωπικές μας έμπειρίες και τό γενικότερο προβληματισμό μας μέ τά πορίσματα της έπιστημονικής ανάλυσης. Μόνο έτσι μπορεί ν' άνοιξει ο δρόμος για τήν ανάπτυξη έναλλακτικών δυνατοτήτων και λύσεων, για νά γίνει και πάλι ή ποιότητα ζωής μιά ρεαλιστική επιδίωξη σ' αυτή τήν πόλη.

Κίμων Χατζημπίρος

‘Η άπόφαση της ΕΟΚ για τίς άγροτικές τιμές 1982-83: Έπάνοδος στον κανόνα της πλειοψηφίας ή άπλή περιστασιακή άνωμαλία;

Στίς 18 Μαΐου, τό Συμβούλιο των ‘Υπουργών Γεωργίας υιοθέτησε τίς κοινές άγροτικές τιμές και τούς 69 σχετικούς κανονισμούς, για τήν περίοδο 1982-83, μέ ένισχυμένη πλειοψηφία. Είναι ή πρώτη φορά στήν ιστορία της Κοινότητας που δέν ακολουθείται ή όδός της όμοφωνίας από τότε που ύφίσταται κοινή άγροτική πολιτική και ίσχυει ή συμφωνία κυρίων των κρατών μελών γνωστή σαν «ο συμβιβασμός του Λουξεμβούργου» ('Ιανουάριος 1966). Σύμφωνα μέ τό κείμενο, τό όποιο έδωσε τότε διεξόδο στήν κρίση που είχε προκύψει από τήν άποχώρηση της Γαλλίας (τακτική της

κενής έδρας), όταν διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα μιάς χώρας, οι συζητήσεις πρέπει νά συνεχίζονται μέχρι νά καταλήξουν σέ όμόφωνη άπόφαση.

Είναι γεγονός ότι ή γενίκευση του κανόνα της όμοφωνίας που έπακολούθησε, δυσκολεύει ιδιαίτερα τή διαδικασία λήψης των κοινοτικών αποφάσεων, ύποβαθμίζοντας συγχρόνως τήν πορεία της εύρωπαϊκής ένοποίησης, αφού ή συμφωνία των κρατών μελών έπέρχεται πλέον στό επίπεδο του χαμηλότερου κοινού παρανομαστή μεταξύ των άντιπαρατιθέμενων θέσεων που εκφράζουν, στά πλαίσια του Συμβουλίου.

Γι' αυτό και ή άπόφαση της 18ης Μαΐου χαιρετίσθηκε σαν *ιστορική στιγμή* για τήν εύρωπαϊκή ολοκλήρωση από τούς φεντεραλιστικούς ιδιαίτερα κύκλους (βλ. άρθρα Agence Europe, στίς 19, 20, 24, 25 και 26 Μαΐου), ενώ συγχρόνως καταγγέλθηκε σαν *όμη παραβίαση* κοινά συμφωνημένων αρχών, που άποτελέσαν μάλιστα βάση για τήν ένταξη νέων χωρών όπως ή Μ. Βρετανία (βλ. δηλώσεις του Βρετανού ύπουργού Γεωργίας κ. Walker, Sunday Times, 23.5.82).

Κατά τή συνθήκη της ΕΟΚ, ή πλειοψηφική λήψη των αποφάσεων αποτελεί τόν κανόνα, ενώ ή όμοφωνία πρέπει νά επιτυγχάνεται μόνο στις περιπτώσεις που καθορίζονται περιοριστικά. 'Η ένισχυμένη πλειοψηφία άπαιτείται για τίς περισσότερες αποφάσεις και ύπολογίζεται σύμφωνα μέ ένα σταθμισμένο σύστημα, κατά τό όποιο οι τέσσερις «μεγάλες» χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία, 'Ιταλία) διαθέτουν από 10 ψήφους, οι τρεις ένδιάμεσες (Βέλγιο, 'Ολλανδία, Ελλάδα) από 5, ή Δανία και ή 'Ιρλανδία από 3 και τό Λουξεμβούργο 2. 'Ετσι, στό σύνολο των 63 ψήφων, άπαιτούνται 45, προκειμένου νά ληφθεί άπόφαση μέ ένισχυμένη πλειοψηφία (άρθρο 148). Είναι προφανές ότι, μέ τόν τρόπο αυτό, οι μεγάλες χώρες δέν μπορούν, από μόνες τους, νά επιβάλουν μιά άπόφαση, ενώ συγχρόνως άπαιτούνται οι ψήφοι τουλάχιστον 5 μικρών χωρών, προκειμένου νά σχηματισθεί ή λεγόμενη *μειοψηφία άνάσχεσης* (minorité de blocage), που άπαιτεί 19 τουλάχιστον ψήφους και είναι ικανή νά έμποδίσει τή λήψη μιάς άπόφασης. 'Ενδιάμεσα, μπορεί νά φαντασθεί κανείς κοίκλους συνδυασμούς μικρών και μεγάλων κρατών μελών, που έχουν τή δυνατότητα, συνασπιζόμενα, νά επιβάλουν μιάν άπόφαση ή νά παρακωλύσουν μιάν άλλη.

Η λειτουργία ακριβώς του μηχανισμού δημιουργίας μετώπων μεταξύ των κρατών μελών και η λήψη αποφάσεων σύμφωνα με το συσχετισμό δυνάμεων που απορρέει. Έχει παρεμποδισθεί από τη γενίκευση του κανόνα της όμοφωνίας, ο οποίος θεωρείται όμως σαν αποτελεσματική δικλείδα ασφαλείας και δρος προστασίας και προώθησης των εθνικών συμφερόντων από όρισμένα κράτη μέλη. Τήν άποψη αυτή φαίνεται να συμμερίζεται και η Ελλάδα, η οποία τόσο με την άρνησή της να συμμετάσχει στην ψηφοφορία για τον πλειοψηφικό καθορισμό των αγροτικών τιμών (παρά το ότι συμφωνούσε στην ουσία), όσο και από τις δηλώσεις του Υπουργού κ. Σημίτη, φάνηκε ότι θεωρεί την όμοφωνία, στα θέματα που τίγουν ζωτικά συμφέροντα της χώρας, «βασικό δρο για τη σωστή λειτουργία της Κοινότητας» (Έλευθεροτυπία, 21 Μαΐου 1982, σελ. 4).

Παράλληλες είναι οι θέσεις της Δανίας και της Μ. Βρετανίας, που μαζί με την Ελλάδα άπόσχαν κατά τη λήψη της επίμαχης άπόφασης (45 ψήφοι υπέρ, 18 κατά). Και από τις χώρες όμως που υπερψήφισαν την άπόφαση, οι περισσότερες δέν θέλησαν να δώσουν στην ψήφο τους τό νόημα της επανόδου στον κανόνα της πλειοψηφίας. Ίδιαίτερα η Γαλλία, με δηλώσεις της Υπουργού κ. E. Cresson, διευκρίνισε ότι «τό περιεχόμενο του συμβιβασμού του Λουξεμβούργου δέν τίθεται σε άμφισβήτηση, αλλά ότι ούτε είχε ούτε μπορεί να έχει την έννοια πώς επιτρέπει σε κάποιο κράτος μέλος να παραλύει την κανονική λειτουργία της Κοινότητας με συνέπεια να αλλοιώνει θεμελιακά τό πνεύμα και τούς κανόνες λειτουργίας της». Οι υπόλοιπες αντιπροσωπείες απέφυγαν να πάρουν θέση στο θεσμικό αυτό πρόβλημα, ενώ μόνον η Ολλανδία δήλωσε καθαρά ότι αντιτίθεται στο «συμβιβασμό του Λουξεμβούργου» και ότι για τις αγροτικές τιμές, μόνη δυνατή νομική βάση άποτελεί τό άρθρο 43 της συνθήκης, τό οποίο επιτρέπει την πλειοψηφική άπόφαση. Στόν αντίποδα ακριβώς βρίσκονται οι δηλώσεις του Βρετανού Υπουργού κ. Walker, ο οποίος θεωρεί ότι «τό Συμβούλιο παραβίασε όλες τις συμβάσεις και την πρακτική έργασίας των Κοινοτήτων στά 16 τελευταία χρόνια». Ο κ. Walker «λυπάται για κάθε προσπάθεια άποσύνδεσης του θέματος του καθορισμού των αγροτικών τιμών από τις δημοσιονομικές έπιπτώσεις», θεωρεί ότι «δέν υπάρχει καμία ανάγκη καθορισμού των τιμών αυτών σε

τακτή ήμερομηνία», και ισχυρίζεται ότι η επίμαχη άπόφαση «πλήττει την Εύρώπη και επιταχύνει μία μείζονα κρίση καθώς και μία σημαντική άπώλεια έμπιστοσύνης στη διαδικασία λήψης των κοινοτικών αποφάσεων».

Αυτά ως προς τό πραγματολογικό μέρος

της υπόθεσης.

Ός προς την ουσία, πρέπει να διακρίνουμε τη σημασία και τό ειδικό βάρος της συγκεκριμένης άπόφασης, από τις ένδεχόμενες μακροχρόνιες συνέπειές της.

Αναμφισβήτητα, η άπόφαση της 18ης Μαΐου άπέδειξε ότι τό κείμενο που είναι

γνωστό σάν «συμβιβασμός του Λουξεμβούργου» στερείται νομικής βάσης. Δεν έχει σημασία αν χαρακτηρίζεται σάν «συμφωνία κυρίων» ή σάν απλή «διαπίστωση διαφωνίας», τό σημαντικό είναι πώς δέν μπορεί νά θεωρηθεί δεσμευτικό γιά τόν τρόπο λήψης τών κοινοτικών αποφάσεων. Ένδιαφέρον είναι ακόμα νά σημειωθεί ότι ούτε ή μακροχρόνια καί μόνιμη προσκόλληση στό κείμενο αυτό μπόρεσε νά του προσδώσει τόν χαρακτήρα *οίονει συνταγματικού έθιμου*, ίκανού νά αντιπαρατεθεί στις ρητές διατάξεις της συνθήκης, αν καί βέβαια ή δημιουργία έθιμου *contra legem* είναι ήδη φαινόμενο σπάνιο καί άμφιλεγόμενο.

Η απόφαση της 18ης Μαΐου απέδειξε επίσης ότι ό «συμβιβασμός του Λουξεμβούργου» δέν μπορεί νά αποτελέσει άναπόσπαστο τμήμα του κοινοτικού κεκτημένου, τό όποιο θά είχαν τή δυνατότητα νά προβάλουν τά νέα ιδίως κράτη μέλη (έκτός τών 6 ιδρυτικών) σάν βασική προϋπόθεση της ένταξής τους στις Κοινότητες. Πράγματι, ή διαδικασία λήψης τών αποφάσεων ρυθμίζεται αναλυτικά από τις συνθήκες, οί όποιες δέν άναθεωρήθηκαν ποτέ (άρθρο 236) ως πρós τό σημείο αυτό. Όπως σωστά λέχθηκε, ό νόμος περιέχεται στις συνθήκες καί άγνοια νόμου δέν συνχωρείται.

Δύο ακόμα συμπεράσματα βγαίνουν έμμεσα από τήν φετινή πλειοψηφική απόφαση σχετικά μέ τις άγροτικές τιμές: τό πρώτο έχει σχέση μέ τόν καθορισμό της φύσης τών αποφάσεων όπου θά μπορούσε ένδεχόμενα νά ισχύσει ό «συμβιβασμός του Λουξεμβούργου», ενώ τό δεύτερο άφορά τήν έρμηνεία της έννοιας του «ζωτικού συμφέροντος». Πράγματι, από τή σύνθεση τών τοποθετήσεων πού έγιναν κατά τις μέρες πού ακολούθησαν τή 18η Μαΐου, προκύπτει ότι ή απόφαση γιά τις τιμές αποτελεί έκτελεστικό μέτρο στά πλαίσια της κοινής άγροτικής πολιτικής καί όχι νέα απόφαση, πού δημιουργεί πρόσθετες υποχρεώσεις τών κρατών μελών. Τό συμπέρασμα είναι, στην περίπτωση αυτή, ότι τό δικαίωμα άρνησικυρίας θά μπορούσε όριακά νά χρησιμοποιηθεί όταν τίθεται θέμα άναλήψεως νέων υποχρεώσεων από τά κράτη μέλη, όχι όμως καί όταν πρόκειται γιά άναγκαίες αποφάσεις διαχείρισης ή εκτέλεσης μιås κοινά αποφασισμένης πολιτικής. Φυσικά, τό κατά πόσο ό καθορισμός του ύψους καί του ποσοστού αύξησης τών άγροτικών τιμών μπορεί νά θεωρηθεί από-

φαση εκτέλεσης ή διαχείρισης παραμένει συζητήσιμο.

Από τήν άλλη πλευρά, ύπήρχε σαφής πρόοδος ως πρós τήν ακριβέστερη έρμηνεία του όρου «ζωτικό συμφέρον». Έγινε όπωσδήποτε φανερό ότι τό συμφέρον αυτό θά πρέπει νά εξειδικεύεται κατά περίπτωση, νά βρίσκεται δηλαδή σέ άμεση σχέση μέ τό υπό απόφαση πρόβλημα καί όχι απλά νά συνδέεται μ' αυτό. Μέ άλλα λόγια, κρίθηκε άπαράδεκτο (ή Έπιτροπή επέμεινε ιδιαίτερα στό σημείο αυτό), νά παρακωλύεται ή λήψη μιås απόφασης καί νά χρησιμοποιείται τό βέτο μιås χώρας σάν μέσο πίεσης γιά τήν επίτευξη πλεονεκτημάτων σ' ένα άλλο θέμα. Καί είναι γνωστό ότι ή Μ. Βρετανία συνέδεε άπερίφραστα τό πρόβλημα τών άγροτικών τιμών μέ τή ρύθμιση του ζητήματος της συμμετοχής της στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Όπως σωστά παρατήρησε ό αντιπρόεδρος της Έπιτροπής κ. Davignon, ή ταυτόχρονη λύση τών προβλημάτων είναι βέβαια εύκαιρα, ή τυπική όμως σύνδεση μεταξύ τους μπορεί νά άποβεί επικίνδυνη, κυρίως γιατί κάτι τέτοιο θά σήμαινε έλλειψη στοιχειώδους έμπιστοσύνης μεταξύ τών εταίρων. (βλ. Times 24.5.82). Από τό ήπιο κλίμα πού επικράτησε τις επόμενες μέρες, ιδίως δέ μετά τήν καταρχήν συμφωνία πού επήλθε ως πρós τή βρετανική συμμετοχή στον κοινοτικό προϋπολογισμό καί τήν ανανέωση της άλληλεγγύης τών 10 σχετικά μέ τά νησιά Φάλλκλαντ, μπορούμε νά συμπεράνουμε ότι ή απόφαση του Συμβουλίου της 19ης Μαΐου δέν άμφισβητείται σοβαρά από κανέναν. Μόνον ό Δανός Υπουργός Έξωτερικών κ. Olsen, χωρίς νά άμφισβητήσει καί αυτός τήν εφαρμογή τών τιμών, άπεκάλεσε τήν απόφαση «αυθαίρετη» καί έκανε γνωστή τήν πρόθεση της κυβέρνησής του νά «διαμαρτυρηθεί» σχετικά πρós τό Συμβούλιο Υπουργών. Η «διαμαρτυρία» πάντως αυτή δέν φαίνεται νά δείχνει πρόθεση της Δανίας νά προσβάλει στό Εύρωπαϊκό Δικαστήριο τή νομιμότητα της απόφασης, όπως θά είχε τήν δυνατότητα, καί θά ήταν ένδιαφέρον νά τό κάνει, κατά τό άρθρο 173 της συνθήκης ΕΟΚ.

Περνώντας τώρα στις μακροχρόνιες ένδεχόμενες επιπτώσεις τών γεγονότων πού περιγράφηκαν καί αναλύθηκαν παραπάνω, πρέπει νά παρατηρηθούν τά έξής: παρά τή διάσπαση της συνεχούς πρακτικής πού άκολουθείτο μέ βάση τό «συμβιβασμό του Λουξεμβούργου», ό κανόνας της όμοφω-

νίας δέν φαίνεται νά άμφισβητείται σοβαρά. Όλα τά κράτη μέλη (έκτός της Όλλανδίας) δήλωσαν, άμεσα ή έμμεσα ότι ή ψηφος τους δέν σημαίνει καί άπομάκρυνση από τό ιδιότυπο *consensus* του 1966. Είναι φανερό ότι γιά τις περισσότερες χώρες (καί τήν Ελλάδα), τό δικαίωμα άρνησικυρίας καί ή όμοφωνία πιστεύεται ότι προσφέρουν σημαντικές, μέχρι άναντικατάστατες, δυνατότητες προστασίας τών έθνικών συμφερόντων. Πρόκειται γιά ένα φυσιολογικό άντανακλαστικό πού προκύπτει από τή σιγουρία πού δίνεται σέ κάθε κράτος μέλος, όταν ξέρει πώς γιά νά υπάρξει απόφαση χρειάζεται καί ή δική του άποδοχή. Τό ψυχολογικό αυτό έπιχείρημα μπορεί μάλιστα νά όδηγήσει πρós τελείως διαφορετική κατεύθυνση απ' αυτή πού φαίνεται ότι χάραξε ή απόφαση της 19ης Μαΐου. Ακούγεται σήμερα έντονα ότι όρισμένα κράτη αιφνιδιασμένα από τήν τροπή πού πήραν τά πράγματα, είναι διατεθειμένα νά ζητήσουν μιá έπισημότερη κωδικοποίηση του «συμβιβασμού του Λουξεμβούργου». Η άναγωγή του βέβαια σέ καταστατικό κείμενο τών Κοινοτήτων θά άπαιτούσε άναθεώρηση της Συνθήκης, πράγμα πού προϋποθέτει τήν όμοφωνία τών κρατών μελών κατά τό άρθρο 236, καί είναι έπομένως δύσκολο. Μιά όμως συγκεκριμένοποίηση καί διασάφηση της συμφωνίας κυρίων του 1966, θά μπορούσε νά γίνει άποδεκτή από όλους, καί τότε ή έπαναφορά του κανόνα της πλειοψηφίας θά είναι πλέον ακόμα πιό δύσκολη.

Είναι επίσης σωστό, ότι ή λειτουργία του Συμβουλίου μέ τόν κανόνα της πλειοψηφίας προϋποθέτει μιá ανάπτυξη τών άρμοδιοτήτων του Εύρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καί ιδίως του έλεγκτικού του ρόλου, καθώς καί μιá ένίσχυση της θέσης της Έπιτροπής τών Εύρωπαϊκών Κοινοτήτων, μέ άλλα λόγια, μιá κίνηση του όλου θεσμικού μηχανισμού πρós τό όμοσπονδιακό πρότυπο. Κατά τό μέτρο πού ή τάση είναι σήμερα αντίθετη, ή όμοφωνία θά παραμένει ό κανόνας.

Η άποψη πάντως ότι τό δικαίωμα άρνησικυρίας αποτελεί σοβαρή έγγύηση τών έθνικών συμφερόντων, έχει ύποστεί ήδη έντονη καί θεμελιωμένη κριτική. Σοβαροί μελετητές ύποστηρίζουν ότι ό κανόνας της όμοφωνίας ευνόει τή λειτουργία «διευθυντηρίων» μέσα στην Κοινότητα. Έτσι ή ήγεμονική παρουσία Γερμανίας-Γαλλίας αποτελεί σύμπτωμα του κανόνα της όμο-

φωνίας καὶ τῆς δυσκινήσιας πού αὐτὴ προκαλεῖ στό μηχανισμό λήψης τῶν ἀποφάσεων. Τὰ μικρά ἰδίως κράτη μέλη, ὄχι μόνο δὲν εἶναι δυνατό νά προασπίσουν τὰ συμφέροντά τους ἀποτελεσματικά ὅταν βρίσκονται ἀπομονωμένα, ἀλλὰ ἀποτελοῦν συχνά ἀντικείμενο τεράστιων πιέσεων ἐκ μέρους τῶν ἡγεμονιστικῶν συμμαχιῶν, πού συνάπτονται, εἴτε εὐκαιριακά εἴτε μονιμότερα, ἀπὸ τὰ μεγάλα κράτη μέλη. Κατὰ συνέπεια, ἡ ἄσκησις βέτο ἀπὸ ἓνα μικρό κράτος μέλος ἀποτελεῖ συνήθως συμβολικὴ χειρονομία, χρήσιμη μόνο πρὸς κατανάλωση στὴν ἐσωτερικὴ κοινὴ γνώμη. Χωρὶς ὅμως πραγματικὸ ἀντίκρουσμα.

Στὰ πραγματιστικὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα, προστίθεται ἡ συλλογιστικὴ γιὰ τὴν προώθησι τῆς εὐρωπαϊκῆς ὁλοκλήρωσης. Πράγματι, ἡ ὁμόφωνη λήψις ἀποφάσεων μὲ 6 κράτη μέλη ἦταν ἡδὴ προβληματικὴ, μὲ 9 ἔγινε ἀκόμα δυσκολότερη, μὲ 10 καὶ μὲ 12 κράτη μέλη, μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσι τῆς διεύρυνσης πρὸς νότο, τείνει νά ἀποβῇ σχεδὸν ἀδύνατη. Καταδικάζεται ἔτσι ἡ Κοινότητα σὲ ἀδράνεια καὶ ἀκίνησια, ἐνῶ, στὴν καλύτερη περίπτωσι, προχωρεῖ μὲ δειλὰ βήματα, πού βρίσκονται, πολλές φορές, σὲ σχέση καθυστέρησης ὡς πρὸς τὶς ἀντίστοιχες ρυθμίσεις κάθε κράτους μέλους χωριστά, πράγμα πού εἶναι ἀκόμα πιὸ ἐπικίνδυνο. Στὸ σημεῖο ἴσως αὐτὸ περνάει καὶ ἡ βασικὴ πολιτικὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ: οἱ δυνάμεις πού εἶναι ἐχθρικές πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴ ὁλοκλήρωσι εἶναι καὶ φανατικά ὑπὲρ τοῦ κανόνα τῆς ὁμοφωνίας. Ἀντίθετα, ὅσοι πιστεύουν στὴ χρησιμότητα τῆς εὐρωπαϊκῆς προοπτικῆς, εὐχονται τὴν ἐπάνοδο στὸν τρόπο λήψης τῶν ἀποφάσεων πού προβλέπεται ἀπὸ τὶς συνθήκες. Τὸ λεπτό σημεῖο στὴν ὅλη ὑπόθεσι εἶναι πῶς οἱ ἀντιλήψεις σχετικὰ μὲ τὴν κατεῦθυνσι καὶ τὰ μέσα τῆς εὐρωπαϊκῆς ὁλοκλήρωσης ποικίλουν: ἀλλιῶς τὴν ἀντιλαμβάνονται π.χ. οἱ Χριστιανοδημοκράτες καὶ ἀλλιῶς οἱ Σοσιαλιστές, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν καὶ ἀποχρώσεις. Τὸ πρόβλημα ἐπομένως εἶναι ἂν θὰ θελήσουν ὅλοι μαζί νά μεταφέρουν τὴν πολιτικὴ τους ἀντιπαράθεσι σὲ αὐτόνομο εὐρωπαϊκὸ ἐπίπεδο, ὅπου θὰ εἶναι δηλαδὴ δυνατό νά σχηματίζονται διεθνικές συμμαχίες ἀποφασιστικῆς σημασίας, διασπώντας τὴν σημερινὴ κατάστασι τῆς διακυβερνητικῆς σύγκρουσης. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ, ἡ ἐπιστροφὴ στὸν κανόνα τῆς πλειοψηφικῆς ἀπόφασις θὰ μπορούσε νά συνοδευθεῖ ἀπὸ μία ἐπέ-

κτασι τοῦ καταλόγου τῶν περιπτώσεων τῆς ἀναγκαίας ὁμοφωνίας, πού περιέχονται ἤδη στὴ συνθήκη. Ὁ καθένας βέβαια θὰ πάρει ὑπόψιν του, προκειμένου νά φθάσει σὲ μιά τέτοια ἐπιλογὴ, τὸν πολιτικὸν συσχετισμὸν δυνάμεων (δεξιὰ-ἀριστερά), τὴ γεωγραφικὴ ἀντιπαράθεσι (Βορρᾶς-Μεσόγειος), τὴν οἰκονομικο-δημογραφικὴ ἀντίθεσι (μικροὶ-μεγάλοι). Ἔτσι θὰ ἦταν π.χ. ἐνδιαφέρον καὶ χρήσιμο νά ἐρευνηθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, σὲ ποιὲς περιπτώσεις, ὅπου ὑπάρχει δυνατότητα ἀπὸ τὴν συνθήκην πλειοψηφικῆς ἀπόφασις, εἶναι ἐφικτὸ νά δημιουργηθοῦν στὸ Συμβούλιον τὰ μέτωπα ἐκεῖνα πού θὰ ὡδηγοῦσαν σὲ προώθησι τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἡ ψηφοφορία τῆς 18ης Μαΐου φαίνεται νά δείχνει ὅτι οἱ ἀγροτικὲς τιμὲς εἶναι μιά ἀπ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις. Μπορεῖ νά ὑπάρχουν καὶ ἄλλες. Ἀλλῶστε, ὅπως ὅλοι παραδέχονται σήμερα, ἡ ΕΟΚ ἰδρύθηκε καὶ λειτουργεῖ μέχρι τώρα, μὲ ἀξονα τὶς βόρειες, βιομηχανικὰ ἀνεπτυγμένες χώρες τῆς Εὐρώπης. Αὐτὲς ἔχουν ἐπομένως κάθε συμφέρον ἀπὸ τὴ διατήρησι τοῦ status quo, τὸ ὁποῖον εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν ὁμοφωνία. Ἡ πλειοψηφία ἀντίθετα, μπορεῖ νά ἐμφανισθεῖ, στὸ πλαίσιον αὐτό, σάν ὁ μόνος ἀποτελεσματικὸς τρόπος ἀλλαγῆς τῶν ἀξόνων λειτουργίας καὶ ἀνάπτυξης τῆς Κοινότητος. Ἡ μὴ συμμετοχὴ ὅμως τῆς Ἑλλάδος στὴν ψηφοφορία, δείχνει ὅτι δὲν ὑπάρχει στὸ ὁπτικὸ τῆς πεδίου αὐτοῦ τὸ ἐνδεχόμενο, πού, κατὰ τὴ γνώμην μας, δὲν πρέπει αὐτοῖς νά ἀποκλεισθεῖ. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἔστω καὶ μερικὰ σωστὸ, ἡ ὑπερψήφισι καὶ ἀπὸ τὸν κ. Σημίτη τῶν ἀγροτικῶν τιμῶν, μὲ παράλληλη ἐκφρασι ἐπιφύλαξης ὡς πρὸς τὸ διαδικαστικὸ μέρος, θὰ ἦταν ἴσως μιά στάσι πού θὰ ἄφηνε ἀνοιχτὸ τὸ πεδίου τοῦ προβληματισμοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσι πού ἐκθέσαμε.

Κάτι τέτοιο θὰ ἦταν θετικὸ καὶ γιὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητι, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νά ἀποτελέσει ἀφηρημένο σύνολον, πάνω καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ κράτη μέλη τῆς, ἀλλὰ δυναμικὴ σύνθεσι τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν συγκλίσεων τους.

Βρυξέλλες, 9.6.1982
Ξενοφῶν Γιαταγάνης*

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Τὸ κλῆρες κείμενον τοῦ περιφημοῦ «συμβιβασμοῦ τοῦ Λουξεμβούργου» εἶναι τὸ ἑξῆς:

«1. Ὅταν, στὴν περίπτωσι ἀποφάσεων πού εἶναι δυνατό νά ληφθοῦν μὲ πλειοψηφία κατόπιν προτάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, θίγονται ζωτικὰ συμ-

φέροντα ἐνός ἢ περισσοτέρων ἐταίρων, τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου καταβάλλουν προσπάθεια ὥστε νά φθάσουν, ἐντός λογικῆς προθεσμίας, σὲ λύσεις πού νά μποροῦν νά υἱοθετηθοῦν ἀπὸ ὅλους, στὰ πλαίσια τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων τῶν κρατῶν μελῶν καὶ τῆς Κοινότητος, σύμφωνα μὲ τὸ ἀρθρο 2 τῆς συνθήκης.

II. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς προηγουμένης παραγράφου, ἡ ναλλικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἐκτιμᾷ ὅτι, ἐφόσον πρόκειται γιὰ ζωτικὰ συμφέροντα, ἡ συζήτησις ὀφείλει νά συνεχισθεῖ, μέχρι νά καταλήξει σὲ ὁμόφωνη ἀπόφασι.

III. Οἱ ἑξὶ ἀντιπροσωπεῖες διαπιστώνουν ὅτι ὑφίσταται μετὰ τῶν διαφωνία ὡς πρὸς τὸ πρακτικὸν στὴν περίπτωσι πού οἱ διαβουλεύσεις δὲν καταλήξουν σὲ συγκεκριμένο ἀποτέλεσμα (διαπίστωσι διαφωνίας).

IV. Οἱ ἑξὶ ἀντιπροσωπεῖες θεωροῦν, ἐντούτοις, ὅτι ἡ διαφωνία αὐτὴ δὲν ἐμποδίζει τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Κοινότητος, σύμφωνα μὲ τὴν κανονικὴν διαδικασίαν.

*Μέλος τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων. Οἱ ἀπόψεις πού ἐκφράζονται στὸ κείμενον αὐτὸ εἶναι προσωπικὲς τοῦ συγγραφέα.